

7. Психологічна енциклопедія. авт.-упорядник О. М. Степанов. К. : «Академвидав», 2006. 424 с.
8. Титаренко Т. М. Психологічні практики конструювання життя в умовах постмодерної соціальності : монографія / Т. М. Титаренко, О. М. Кочубейник, К. О. Черемних ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. К. : Міленіум, 2014. 206 с.
9. Філософський енциклопедичний словник: довідкове видання під кол. ред. Київ: "Абрис", 2002. 742 с.
10. Austin J. L., How to Do Things with Words. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1962.

УДК 504.058

Шостаківська Н., канд. пед. наук, доц.; Коваль А.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ГІБРИДНІ ВІЙНИ: ІСТОРИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Анотація. *В умовах постійного розвитку суспільства та технологій сучасні війни набувають нові форми та виміри. Однією з таких форм є гібридні війни, які поєднують у собі елементи звичайних та незвичайних методів боротьби, а також використовуються психологічні та інформаційні аспекти впливу на супротивника та громадську думку. Поняття гібридної війни стає предметом широкого дослідження не лише серед військових експертів, а й серед політологів, психологів та істориків. Ця форма конфлікту вимагає глибокого розуміння як історичних передумов, що сприяли її виникненню, так і психологічних механізмів, які лежать в основі її проведення. У даній статті ми спробуємо розглянути історичний контекст з'явлення гібридних війн, а також визначити ключові психологічні аспекти, що визначають їх сучасну природу та ефективність.*

Ключові слова: *гібридна війна, психологічні аспекти, інформаційні технології.*

Shostakivska N., Ph.D., Assoc. Prof.; Koval A.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

HYBRID WARS: HISTORICAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS

Abstract. *In the conditions of constant development of society and technology, modern wars take on new forms and dimensions. One of these forms is hybrid warfare, which combines elements of conventional and unusual methods of combat, and also uses psychological and informational aspects of influencing the opponent and public opinion. The concept of hybrid war is becoming the subject of extensive research not only among military experts, but also among political scientists, psychologists, and historians. This form of conflict requires a deep understanding of both the historical prerequisites that contributed to its emergence and the psychological mechanisms underlying its conduct. In this article, we will try to consider the historical context of the emergence of hybrid wars, as well as to determine the key psychological aspects that determine their modern nature and effectiveness.*

Keywords: *Hybrid war, psychological aspects, information technologies.*

Гібридна війна - це форма конфлікту, яка характеризується поєднанням стратегій, ресурсів та методів, які використовують як державні, так і недержавні способи. Вона включає в себе традиційні та нетрадиційні стратегії, засоби підривної діяльності, а також механізми кібервійни з метою досягнення конкретних цілей.

Термін "гібридна війна" виник в 1990-х як частина дискурсу, розпочатого дослідниками Р. Волкером та В. Неметом. Його поширення зазнало підвищення через працю Ф. Гоффмана "Конфлікт у ХХІ столітті. Поява гібридних війн" (англ. "Conflict in the XXI century. The emergence of hybrid wars"; 2007).

Хоча окремі елементи гібридної війни використовувалися в різних війнах раніше, сучасна гібридна війна відрізняється тим, що вона включає одночасне застосування новітніх засобів боротьби, таких як кібертехнології, соціальні мережі, агресивна пропаганда, економічний тиск, ядерний шантаж та інші. Це принесло принципово нове розуміння війни і характеризує гібридну війну як унікальне явище 21 століття.

- Деякі приклади сучасних гібридних війн:
- Ліванська війна 2006;
- Російсько-грузинська війна 2008;
- Російська агресія в Криму та на Сході України з 2014 року;
- Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році [1].

Психологічна війна як складова частина гібридного конфлікту.

Психологічна війна в сучасних гібридних конфліктах відіграє важливу роль у формуванні громадської думки, маніпулюванні інформацією та зміцненні психологічного впливу на населення. Це включає в себе використання різноманітних методів, таких як пропаганда, дезінформація, психологічний тиск, маніпуляція емоціями та створення певного образу ворога чи ситуації.

Основною метою психологічної війни в рамках гібридного конфлікту може бути не лише вплив на громадську думку в межах власної країни, але і виклик недовіри, розбрату та дестабілізації у ворожих державах чи регіонах. Вона може також використовуватися для залучення підтримки міжнародної спільноти або залучення союзників до певних дій або позицій.

Ефективність психологічної війни у гібридному конфлікті полягає в здатності маніпулювати емоціями, переконаннями та перцепціями цільової аудиторії, щоб досягти політичних, військових або стратегічних цілей. Вона може відігравати значну роль у підготовці або проведенні військових операцій, а також у підтримці панівних позицій в інформаційному просторі.

Застосування психологічних методів впливу може призвести до поглиблення недовіри між країнами та послаблення міжнародної системи безпеки. Це може відбутися через поширення дезінформації, маніпуляції громадською думкою та порушення міжнародних домовленостей.

Сучасні психологічні війни використовують високотехнологічні засоби, такі як інформаційні технології та Інтернет, щоб здійснювати вплив на громадську думку та політичні процеси. Це робить їх більш ефективними та широкомасштабними.

Застосування сучасних інформаційних технологій у психологічних війнах підвищує загрози для безпеки держави. Це може включати в себе не лише вплив на політичні процеси, а й злочинну діяльність у кіберпросторі, яка може мати серйозні наслідки для національної та міжнародної безпеки.

Інтернет надає можливість недружнім державам впливати на громадську думку та політичні процеси в інших країнах. Це може створити нові виклики для національної безпеки, оскільки держави можуть втручатися во внутрішні справи одна одної, використовуючи цифрові технології.

Гібридні війни представляють складну форму конфлікту, яка поєднує в собі різні елементи та стратегії, включаючи військові, політичні, економічні та інформаційні аспекти. При їхньому аналізі важливо враховувати як історичний, так і психологічний контексти.

Історично, концепція гібридних війн сягає своїм корінням глибоко в минуле, але набула особливого значення у сучасному світі з появою нових технологій та змінами у геополітичному ландшафті. Зокрема, останніми десятиліттями вона набула нового розміру завдяки розвитку інформаційних технологій, що дозволяють впливати на суспільство та політичні процеси ширше і ефективніше.

Психологічні аспекти гібридних війн відіграють ключову роль у формуванні громадської думки, маніпулюванні перцепціями та зміні стратегічних вирішень. Вони включають в себе

використання пропаганди, дезінформації, психологічного тиску та інших методів, спрямованих на створення певного образу конфлікту та ворога, а також залучення громадськості до підтримки певної політичної або військової стратегії.

Отже, розуміння як історичних, так і психологічних аспектів гібридних війн дозволяє краще оцінювати їхні наслідки, ризики та можливості. Враховуючи ці аспекти, держави можуть розробляти більш ефективні стратегії відповіді на сучасні виклики та загрози, пов'язані з гібридними конфліктами.

Джерела та література

1. Горбатенко В. П. Гібридна війна. Велика Українська Енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Гібридна_війна.
2. Психологічна війна як елемент гібридної війни | Політичне життя. Політичне життя. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/9778>.

УДК 355.031.7(477.83)

Шпіт Т.; Габрусєва Н., Ph.D, старший викладач

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

СПЕЦИФІКА «КРИМСЬКОЇ ВЕСНИ»

Анотація. *Анексія Криму росією в 2014 році розглядається як найбільш підступна акція пострадянського періоду. Всі цивілізовані країни світу вважають окупацію Криму порушенням норм територіального суверенітету та демократії. Цей цинічний акт став маніфестом російського беззаконня. Прикриваючись терміном «референдум», путін зруйнував життя мільйонів людей, позбавив їх майбутнього.*

Ключові слова: анексія, Крим, псевдо-референдум.

Shpit T.; Habrusieva N., Ph.D, Senior Lecturer

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

SPECIFICS OF THE "CRIMEAN SPRING"

Abstract. *The annexation of Crimea by Russia in 2014 is regarded as the most treacherous act of the post-Soviet period. All civilized countries of the world consider the occupation of Crimea a violation of norms of territorial sovereignty and democracy. This cynical act has become a manifesto of Russian lawlessness. Under the guise of a "referendum," Putin has destroyed the lives of millions of people, depriving them of their future.*

Keywords: annexation, Crimea, pseudo-referendum.

«Уявіть на мить, що в Ваш штат в'їжджають танки. Збройні люди у масках і без військових розпізнавальних знаків окупує вулиці Вашого міста. Аеропорт закритий. Потім, після поспішного голосування, на найвищу керівну посаду призначається новий лідер, який, як Ви розумієте, був частиною злочинного світу. Неочікувано Вам доведеться повернути час на дві повні години назад, щоб відповідати новій столиці, розташованій приблизно за 1400 кілометрів від Вас. Ваша банківська картка перестав працювати, а потім Ваш банк закривається. Знайомі продукти, їжа, яку Ви їли всю свою життя, потрапляють під заборону і зникають з полиць продуктових магазинів, замінюючись іноземними. Ваші ліки стають в шість разів дорожчими, ніж раніше. Потім Ваш мобільний телефон перестав працювати, і Вам потрібно знайти нового оператора зв'язку, щоб відновити обслуговування. Телевізійна станція, через яку Ви сподівалися отримувати нічні новини, закривається. Вам повідомляють, що у Вас є три місяці, щоб поміняти паспорт на новий, інакше Ви не зможете продовжити водійські права або повернутися додому після поїздки. Ця хаотична і порогова ситуація, звичайно, не є гіпотетичною. Саме це сталося з мешканцями Криму після анексії російською